

Cytowanie

CHICAGO: L. Brodowski, *Ustrojowy charakter prawa łaski i amnestii w kontekście instytucji ekstradycji*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 3, s. 75–89, <https://doi.org/10.15804/ppk.2023.03.06>

APA: Brodowski, L. (2023), *Ustrojowy charakter prawa łaski i amnestii w kontekście instytucji ekstradycji*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” nr 3, s. 75–89, <https://doi.org/10.15804/ppk.2023.03.06>

Lidia Brodowski

ORCID ID: 0000-0001-7828-868X

Uniwersytet Rzeszowski

E-mail: lidhal@wp.pl

Ustrojowy charakter prawa łaski i amnestii w kontekście instytucji ekstradycji

Słowa kluczowe: prawo łaski, ułaskawienie, abolicja, amnestia, amnestia a ułaskawienie, ekstradycja a prawo łaski, ekstradycja a amnestia

Keywords: the law of grace, pardon, abolition, amnesty, amnesty vs pardon, extradition vs pardon, extradition vs amnesty

Streszczenie

Artykuł podejmuje problematykę pojęcia, zakresu oraz ustrojowego charakteru prawa łaski i amnestii w korelacji z instytucją ekstradycji. Prezentuje rozbieżne stanowiska przedstawicieli doktryny w zakresie interpretacji charakteru tytułowych środków oraz możliwe sposoby ujmowania statusu osoby, którą objęto ułaskawieniem lub amnestią, a jednocześnie której dotyczy wnioski o wydanie, przez reprezentatywne umowy międzynarodowe regulujące obrót ekstradycyjny. Celem artykułu jest analiza prawnych uwarunkowań ułaskawienia i amnestii w zestawieniu z wiążącymi normami w zakresie ekstradycji, zarówno tych które kwalifikują przeszkodę ułaskawienia i amnestii jako obligatoryjną przeszkodę ekstradycyjną, jak i tych które nie nadają jej wskazanego charakteru. W ramach pracy zastosowano tradycyjnie wykorzystywane w naukach praw-

nych metody badawcze, a mianowicie metodę formalno-dogmatyczną, metodę komparatystyczną oraz metodę historyczno-prawną.

Abstract

The Systemic Nature of Pardon and Amnesty in the Context of the Institution of Extradition

The article addresses the issue of the concept, scope and systemic character of pardon and amnesty in correlation with the institution of extradition. It presents the divergent positions of the doctrine regarding the interpretation of the nature of the title measures and possible ways of recognizing the status of a person who has been pardoned or amnestied, and at the same time the request for extradition applies, by international agreements regulating extradition transactions. The aim of the article is to analyze the legal conditions of pardon and amnesty in comparison with binding standards in the field of extradition, both those that qualify the impediment to pardon and amnesty as an obligatory extradition impediment, and those that do not give it the indicated character. As part of the work, research methods traditionally applied in legal sciences were used, the formal-dogmatic method, the comparative method and the historical-legal method.

✱

I.

Artykuł zawiera rozważania dotyczące prawnych uwarunkowań, charakteru, zakresu oraz sposobu ujęcia przez normy konstytucyjne instytucji ułaskawienia i amnestii oraz skutków możliwej kolizji z instytucją ekstradycji, w postaci dopuszczalności bądź niedopuszczalności ekstradycji osoby, którą objęto wymienionym środkiem o ustrojowym charakterze. Celem artykułu jest analiza prawnych uwarunkowań ułaskawienia i amnestii w kontekście wiążących w zakresie współpracy ekstradycyjnej umów międzynarodowych, sytuujących ułaskawienie i amnestię w katalogu negatywnych przesłanek wydania. Główna teza pracy wyraża się w twierdzeniu, że precyzyjne ustrojowe ujęcie ułaskawienia i amnestii umożliwiające ich stosowanie zgodnie z prawnomiędzynarodowymi zobowiązaniami w tym zakre-

się warunkuje skuteczną współpracę w zakresie zwalczania przestępczości. W pracy zastosowano tradycyjnie wykorzystywane w naukach prawnych metody badawcze, metodę formalno-dogmatyczną, komparatystyczną oraz historyczno-prawną.

Instytucja ulaskawienia jest środkiem zabezpieczenia wymiaru sprawiedliwości przed skutkami zbyt rygorystycznych orzeczeń sądowych¹. Podejmując decyzję o ulaskawieniu, kompetentny organ władzy państwowej², wpływa na wykonanie wyroku skazującego, nie dokonując zmian w ustaleniach dotyczących winy skazanego oraz kwalifikacji prawnej przypisanego mu czynu³. Potrzeba zastosowania prawa łaski może być podyktowana koniecznością usunięcia niesprawiedliwości wydanego orzeczenia, mogącego być skutkiem nadmiernie rygorystycznych, w danej szczególnej sytuacji, przepisów ustawy lub szczególnymi okolicznościami, które zaszły już po prawomocnym skazaniu, czy też zbyt rażącej w opinii społecznej kary, a wymagają złagodzenia lub darowania oskarżonemu reszty niewykonanej kary⁴. Akt łaski powinien więc być stosowany w sytuacji, gdy wymagają tego względy humanizmu i sprawiedliwości, a nie można im zadośćuczynić na drodze postępowania sądowego, a nie jako środek korygujący błędy prawne czy faktyczne prawomocnych orzeczeń sądowych⁵.

---

¹ M. Snitko-Pleszko, *Instytucja ulaskawienia (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, „Państwo i Prawo” 2007, z. 1, s. 49–50.

² W większości państw demokratycznych prawo łaski przysługuje organowi władzy wykonawczej, a mianowicie głowie państwa czy członkowi rządu (np. w Niemczech), w niektórych parlamentowi (np. w Szwajcarii), B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 681.

³ M. Snitko-Pleszko, *op.cit.*, s. 45.

⁴ Tak np. A. Murzynowski, *Refleksje na temat instytucji ulaskawienia w świetle aktualnego stanu prawnego [w:] Prawo, społeczeństwo, jednostka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Kubickiemu*, red. A. Łopatka, B. Kunicka-Michalska, S. Kiewilicz, Kraków 2003, s. 487–488.

⁵ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do art. 425–673 k.p.k.*, Zakamycze 2003, s. 405. Szerzej na temat ewolucji, charakteru oraz praktyki stosowania prawa łaski zob. np. J. Sobiech, *Prawo łaski w Rzeczypospolitej Polskiej okresu międzywojennego*, „Prawo i więź” 2020, nr 1, s. 144–166; K. Kaczmarczyk-Kłak, *Prawo łaski w świetle Konstytucji z 17 marca 1921 r. Zagadnienia ustrojowe i procesowe*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 23, s. 39–64 czy H. Pracki, *Funkcjonowanie prawa łaski w Polsce i innych krajach europejskich*, Warszawa 2003, s. 2–78.

W polskim porządku prawnym prawo łaski zostało ujęte w art. 139 Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r. jako prerogatywa Prezydenta, z wyłączeniem możliwości jego stosowania w stosunku do osób skazanych przez Trybunał Stanu⁶. Konstytucja nie precyzuje żadnych przesłanek uzasadniających stosowanie prawa łaski, uprawnienia Prezydenta w tym zakresie mają charakter dyskrejonalny, a sam akt nie wymaga uzasadnienia i jego zasadność nie podlega kontroli ze strony innych organów państwa⁷. Zgodnie z art. 142 ust. 2 Konstytucji RP formą właściwą dla aktu łaski jest postanowienie. Tryb postępowania w przedmiocie ułaskawienia uregulowano w art. 560–568 ustawy z 6 czerwca Kodeks Postępowania Karnego⁸. Brak legalnej definicji prawa łaski implikuje rozbieżne interpretacje jego treści i zakresu. Według części przedstawicieli doktryny prawa ułaskawienie może zostać skutecznie dokonane jeszcze przed prawomocnym zakończeniem postępowania i orzeczeniem kary, a zatem dopuszcza abolicję indywidualną⁹.

Powyższa interpretacja nie znajduje potwierdzenia w poglądach tych reprezentantów doktryny prawa konstytucyjnego, którzy interpretując ustrojowy charakter prawa łaski zasadnie podnoszą, że umożliwiałoby ono uchylenie skutków wyroku wobec skazanego, a więc po prawomocnym zakończeniu postępowania¹⁰, bez wywierania wpływu w przebieg postępowania karne-

---

⁶ Dz.U. Nr 78, poz. 483. Szerzej na temat historii, treści, zakresu, formy, procedury i praktyki stosowania prawa łaski zob. np. K. Kaczmarczyk-Kłak, *Prawo łaski w Polsce na tle porównawczym dawniej i współcześnie*, Rzeszów 2013, ss. 894; K. Kozłowski, *Prawo łaski Prezydenta RP. Historia. Regulacja. Praktyka*, Warszawa 2013, ss. 516 czy W. Kwiatkowski, *Federalne prawo łaski w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, „Zeszyty Prawnicze” 2015, t. 15, nr 3, s. 71–94.

⁷ P. Czarny, *Komentarz do art. 139 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019, s. 417.

⁸ Dz.U. Nr 89, poz. 555.

⁹ Tak np. L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2015, s. 212; K. Kaczmarczyk-Kłak, *Prawo łaski w Polsce...*, s. 337–340; B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 768; B. Baran, *Prawo łaski w polskim systemie prawnym na tle powszechnym*, Sosnowiec 2011, s. 307–322 czy T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2005, s. 1330–1338.

¹⁰ Por. L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2015, s. 261; R. Balicki, *Uwagi do art. 139 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska, Warszawa 2014, s. 348. Tak również Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do uchwały składu siedmiu sędziów SN z 31 maja 2017 r., sygn. akt I KZP 4/17, s. 16.

go i treść wyroku¹¹, co również w moim przekonaniu znajduje uzasadnienie w zasadzie trójpodziału władzy, zasadzie demokratycznego państwa prawnego, zasadzie legalizmu, prawie do sądu, zasadzie dwuinstancyjności postępowania czy zasadzie domniemania niewinności¹². J. Sobczak dokonując interpretacji art. 139 Konstytucji RP, powołując się na jej *ratio legis*, zasadnie wskazuje, że prawo łaski obejmuje wyłącznie skazanych (z uwagi na fakt, że wyłączenie z prawa łaski dotyczy wyłącznie osób skazanych)¹³. P. Rogoziński, słusznie wnioskuje, że z uwagi na wyłączenie z zakresu stosowania prawa łaski skazanych przez Trybunał Stanu, abolicja indywidualna jest wyłączona z regulacji objętej art. 139 Konstytucji¹⁴.

Zaprezentowane powyżej stanowisko znajduje odzwierciedlenie w Uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 31 maja 2017 r.¹⁵, w której rozstrzygając prawne wątpliwości dotyczące zakresu powołanego prawa i możliwości jego zastosowania przed uprawomocnieniem się wyroku skazującego, stwierdził, że „prawo łaski, jako uprawnienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej określone w art. 139 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, może być realizowane wyłącznie wobec osób, których winę stwierdzono prawomocnym wyrokiem sądu (osób skazanych). Tylko przy takim ujęciu zakresu tego prawa nie dochodzi do naruszenia zasad wyrażonych w treści art. 10 w zw. z art. 7, art. 42 ust. 3, art. 45 ust. 1, art. 175 ust. 1 i art. 177 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”¹⁶.

---

¹¹ Por. P. Czarny, *op.cit.*, s. 415, K. Kozłowski, *op.cit.*, s. 237–238 czy A. Duda, A. Wąglorz, *Zakres przedmiotowy prawa łaski z art. 139 Konstytucji (o niedopuszczalności stosowania abolicji indywidualnej)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2016, z. 1, s. 52.

¹² Podobnie np.: R. Piotrowski, *Stosowanie prawa łaski przez Prezydenta RP*, „Studia Politolologiczne” 2016, vol. 42, s. 90–91, 96–97, D. Górecki, *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2015, s. 191, P. Rogoziński, *Instytucja ulaskawienia w prawie polskim*, Warszawa 2009, s. 102.

¹³ J. Sobczak, *Nowy kształt instytucji ulaskawienia [w:] Rozważania o prawie karnym: księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin profesora Aleksandra Ratajczaka*, red. A.J. Szwarc, Poznań 1999, s. 251–256.

¹⁴ P. Rogoziński, *op.cit.*, s. 101–105.

¹⁵ Sygn. akt I KZP 4/17, s. 16.

¹⁶ Por. Uzasadnienie do Uchwały składu siedmiu sędziów SN z 31 maja 2017 r., sygn. akt I KZP 4/17, s. 4. Zob. także M. Wiszowaty, *Prawo łaski Prezydenta III RP jako realizacja funkcji przedstawiciela suwerennego narodu oraz strażnika bezpieczeństwa państwa. Uwagi*

Kontrowersyjną i kompromisową, w świetle prezentowanych przeciwnych stanowisk, wykładnię prawa łaski prezentuje R. Piotrowski, zdaniem którego stosowanie prawa łaski w szczególnej formie abolicji indywidualnej, „może być uznane za zgodne z Konstytucją, jeżeli jest rozumiane jako deklaracja Prezydenta zapowiadająca, że prawomocny wyrok w danej sprawie, niekorzystny dla oskarżonego, nie zostanie wykonany”. Abolicja indywidualna w świetle interpretacji powołanego Autora nie stanowi więc negatywnej przesłanki procesowej, mimo że orzeczona prawomocnym wyrokiem kara nie zostanie wykonana¹⁷.

Konkludując powyższe rozważania, w moim przekonaniu należy stwierdzić, że taka interpretacja prawa łaski, która dopuszcza w jego ramach abolicję indywidualną, bez względu na okoliczność ujmowania jej jako negatywnej przesłanki procesowej czy też przesłanki, która nie uniemożliwia dalszego prowadzenia postępowania, jest sprzeczna z treścią polskiej Konstytucji¹⁸.

II.

Ułaskawienie, będące środkiem umożliwiającym ingerencję w decyzje wymiaru sprawiedliwości i skutkującym darowaniem kary w całości lub części, zamiarą kary na łagodniejszą¹⁹, warunkowym jej zawieszeniem lub warunkowym zwolnieniem z odbycia reszty orzeczonej kary, jest często utożsamiane z amnestią²⁰.

---

po Uchwale Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 r. (sygn. akt I KZP 4/17), „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, t. XL, s. 507–520.

¹⁷ Tak R. Piotrowski, *op.cit.*, s. 98, 100–103.

¹⁸ Państwa, w których konstytucyjne prawo łaski zawiera możliwość stosowania abolicji indywidualnej to np. Czechy, Niemcy czy USA, zob. K. Complak, *Amerykańska łaska prezydencka drogowskazem dla polskiej odpowiedniczki?* [w:] *Wokół wybranych problemów konstytucjonalizmu. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Bałabana*, red. J. Ciapała, P. Mijał, Warszawa 2017, s. 44–51.

¹⁹ W świetle Konstytucji RP z 1997 r. ujęta w akcie amnestyjnym możliwość zamiany prawomocnie orzeczonej kary na karę łagodniejszą, bez uwzględnienia indywidualnej sytuacji skazanego, odmienną rodzajowo i jakościowo od pierwotnie wymierzonej, skutkuje kolizją z jej art. 2 i 31 ust. 3, zob. P. Daniluk, *Amnestia i jej konstytucyjne uwarunkowania*, „Przegląd Sejmowy” 2014, nr 3, s. 68–72.

²⁰ K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, wyd. 2, Warszawa 1997, s. 475. Szerzej na ten temat: M. Jachimowicz, *Przedmiotowy zakres prawa łaski*, „Jurysta” 2007, nr 7, s. 17–19; *idem*,

Amnestię możemy nazwać ogólnym aktem łaski natomiast ułaskawienie indywidualnym aktem łaski, wydawanym przez głowę państwa i skierowanym do przestępcy *ad personam*²¹.

Termin „amnestia” (zapomnienie, nieświadomość) pochodzi z języka greckiego²² i jest definiowany jako akt suwerennej władzy państwowej, ustawodawczej, kierowany do określonej kategorii osób wyodrębnionych na podstawie ogólnych kryteriów w akcie amnestyjnym, uchylający karalność określonej grupy przestępców²³.

Amnestia, w odróżnieniu od abolicji, polegającej na zaniechaniu na podstawie przepisów abolicyjnych wszczęcia postępowania karnego obejmującego określone przestępstwa lub na umorzeniu wszczętego, ale jeszcze niezakończonego prawomocnym wyrokiem procesu, z którą jest bardzo często utożsamiana, odnosi się do już orzeczonej kary i określa, które z orzeczonych prawomocnym wyrokiem kar za wskazane aktem amnestyjnym przestępstwa zostają darowane w całości lub części²⁴. Amnestia (podobnie jak ułaskawienie) dotyczy więc prawomocnego wyroku skazującego, natomiast abolicja, wcześniejszego stadium procesu, który jeszcze nie zakończył się orzeczeniem wyroku. Ze względu na okoliczność, że zazwyczaj zarówno amnestia jak i abolicja są precyzowane w ramach jednego aktu ustawodawczego, w praktyce amnestia skutkuje darowaniem orzeczonej kary i zaniechaniem wszczęcia lub umorzeniem wszczętego postępowania karnego, czyli pociąga za sobą konsekwencje właściwe dla abolicji. Amnestia jest więc swoistym przywilejem, który w określonych przypadkach, umożliwia uniknięcie odpowiedzialności²⁵.

Ułaskawienie, „Prokurator” 2006, nr 3, s. 58–76; B. Banaszak, *Prawo łaski nazbyt łaskawe*, „Rzeczpospolita” 2005, nr 295, s. C3; L. Wilk, *O instytucji ułaskawienia (Uwagi de lege ferenda)*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 5, s. 60–61; R.A. Stefański, *Ułaskawienie w nowych uregulowaniach*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 9, s. 33.

²¹ L. Wilk, *op.cit.*, s. 60. Tak również: K. Buchała, A. Zoll, *op.cit.*, s. 476.

²² N. Weisman, *A History and Discussion of Amnesty*, „Columbia Human Rights Law Review” 1972, t. 4, s. 529.

²³ Por. K. Holy, *Prawo międzynarodowe publiczne wobec amnestii*, Warszawa 2015, s. 20–22.

²⁴ Amnestia może obejmować nie tylko kary ujęte w Kodeksie karnym, Kodeksie wykonawczym czy Kodeksie karno – skarbowym, ale także środki karne, obowiązki probacyjne lub sankcje administracyjne o charakterze represyjnym, zob. np. wyrok TK z 3 listopada 2004 r., sygn. akt K 18/03, OTK-A 2004, nr 10, poz. 103.

²⁵ Szerzej na ten temat: M. Płachta, *Amnestia jako jeden ze sposobów „rozliczania” sprawców najcięższych zbrodni międzynarodowych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2003, z. 4, s. 8–9.

Aktu amnestyjny jest wydawany przez Parlament w formie ustawy lub wyjątkowo, gdy Sejm nie może zebrać się na posiedzenie, przez Prezydenta na wniosek Rady Ministrów w formie rozporządzenia z mocą ustawy, wymagającego zatwierdzenia przez Sejm na najbliższym posiedzeniu, zgodnie z treścią art. 234 Konstytucji RP²⁶. Należy jednak zauważyć, że obowiązek przedłożenia Sejmowi wskazanego aktu pozostaje bez wpływu na jego wejście w życie²⁷, amnestia będzie miała zastosowanie w odniesieniu do wymienionych w rozporządzeniu z mocą ustawy sprawców czynów, nawet w przypadku braku wskazanej akceptacji Sejmu, czy też w przypadku uchylenia aktu przez Sejm, ze względu na brak możliwości wywierania wpływu na skutki prawne w okresie jego obowiązywania²⁸.

Ustrojowy charakter amnestii i jej skutek zakładający uchylenie karalności wskazanych w akcie amnestyjnym czynów zabronionych przesądza więc o możliwości stosowania tego środka w odniesieniu do kar zasądzonych prawomocnym orzeczeniem.

III.

Uprawnienie kompetentnych organów państwowych do objęcia ułaskawieniem lub amnestią sprawców określonych przestępstw może podlegać ograniczeniom, wynikającym z obowiązku realizacji zobowiązań zawartych w umowach międzynarodowych, którymi związane jest państwo. Amnestia i ułaskawienie nie mogą być stosowane w odniesieniu do przestępstw, które ze względu na poważny charakter, zostały uznane za zbrodnie międzynarodowe i objęte jurysdykcją uniwersalną oraz bezwzględnym obowiązkiem ukarania sprawców. Do tej kategorii przestępstw zaliczamy:

ciężkie naruszenia Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r., czyli Konwencji o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach lądowych, Konwen-

²⁶ M. Florczak-Wątor, *Komentarz do art. 234 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019, s. 665–667.

²⁷ K. Prokop, *Stany nadzwyczajne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.*, Białystok 2005, s. 188.

²⁸ B. Dzierżyński, *Rozporządzenia z mocą ustawy jako akty nadzwyczajnego ustawodawstwa delegowanego na tle konstytucji polskich – wybrane problemy*, „Przeгляд Prawa i Administracji” 2003, t. LIV, s. 65–80.

cji o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu, Konwencji o traktowaniu jeńców wojennych i Konwencji o ochronie osób cywilnych podczas wojny²⁹;

- ludobójstwo, określone art. 2 Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 9 grudnia 1948 r.³⁰;
- zbrodnię tortur, określoną art. 2 Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania z 10 grudnia 1984 r.³¹;
- zbrodnię apartheidu, określoną Międzynarodową Konwencją o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu z 30 listopada 1973 r.³²;
- zbrodnie przeciwko ludzkości, określone w artykule 6 Statutu Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze z 8 sierpnia 1945 r.³³.

Mimo że ułaskawienie i amnestia są instytucjami prawa krajowego, ich stosowanie implikuje skutki na płaszczyźnie międzynarodowej. Jednym z tego rodzaju skutków jest odmowa realizacji wniosku o ekstradycję, gdy czyn objęty wnioskiem podlega darowaniu na mocy aktu amnestyjnego przyjętego w państwie wezwanym lub jego sprawca został ułaskawiony.

Propozycję kwalifikowania ułaskawienia i amnestii jako przesłanek niedopuszczalności ekstradycji zawiera art. 3 lit. e Modelowego Traktatu Ekstradycyjnego z 14 grudnia 1990 r.³⁴, a wprowadza art. 2 Pierwszego Protokołu dodatkowego do Europejskiej Konwencji o Ekstradycji, sporządzonego 15 października 1975 r.³⁵, art. 4 Drugiego Protokołu dodatkowego do Europejskiej Konwencji

²⁹ Dz.U. 1956, Nr 38, poz. 171. Mimo że postanowienia tych Konwencji odnoszą się do przestępstw popełnionych podczas konfliktu zbrojnego o charakterze międzynarodowym, spore grono zwolenników zdobyło twierdzenie, że ze względu na zatarcie różnic pomiędzy międzynarodowym a wewnętrznym konfliktem zbrojnym, możliwe jest także pociągnięcie do odpowiedzialności sprawców ciężkich naruszeń Konwencji Genewskich, które miały miejsce w trakcie wojny domowej lub w czasie pokoju. Zob. J. Dugard, *Dealing with Amnesty Crimes of a Past Regime. Is Amnesty Still an Option*, „Leiden Journal of International Law” 1999, vol. 12, s. 1003.

³⁰ Dz.U. 1952, Nr 2, poz. 9.

³¹ Dz.U. 1989, Nr 63, poz. 378.

³² Dz.U. 1976, Nr 32, poz. 186.

³³ Dz.U. 1947, Nr 63, poz. 367.

³⁴ UN. Doc. A/RES/45/116 (1990), Annex.

³⁵ Dz.U. 1994, Nr 70, poz. 307.

o ekstradycji, przyjętego 17 marca 1978 r.³⁶ oraz art. 62 ust. 2 Układu w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach z 14 czerwca 1985 r.³⁷, które stanowią, iż amnestia ogłoszona w państwie wezwanym lub zastosowane ułaskawienie jest bezwzględna przeszkodą ekstradycyjną, przy założeniu, że państwo to było właściwe do ścigania przestępstwa objętego amnestią lub ułaskawieniem, zgodnie ze swoim ustawodawstwem karnym.

Identyczne uregulowania, w odniesieniu do przeszkody amnestii, zawarto w art. 9 Konwencji o ekstradycji pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 27 września 1996 r.³⁸ Także Decyzja ramowa Rady z 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania oraz procedur przekazywania między Państwami Członkowskimi zmieniona decyzją ramową Rady 2009/299/WSiSW z 26 lutego 2009 r., w art. 3 ust. 3, do okoliczności skutkujących obligatoryjną odmową wykonania europejskiego nakazu aresztowania, zalicza sytuację, w której przestępstwo wskazane w nakazie zostało objęte amnestią w kraju wykonania nakazu, o ile państwo to posiada jurysdykcję w danej sprawie³⁹.

Dwustronne umowy ekstradycyjne, precyzując przeszkodę amnestii lub ułaskawienia, czynią to w dwojaki sposób. Pierwszym z sposobów jest stanowienie wprost o niedopuszczalności ekstradycji ze względu na okoliczność, że przestępstwo, w związku z którym żąda się wydania zostało objęte ułaskawieniem lub amnestią. Przykładem jest art. 42 lit. c Umowy między PRL a Algierską Republiką Ludowo-Demokratyczną dotycząca obrotu prawnego w sprawach cywilnych i karnych z 9 listopada 1976 r., zgodnie z którym wydanie nie nastąpi, jeżeli „według prawa wzywanej Umawiającej się strony postępowanie karne nie może być wszczęte lub wyrok nie może być wykonany z powodu przedawnienia, amnestii lub jakiegokolwiek innej przyczyny prawnej”⁴⁰.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Dz.Urz. 2000, Nr L 239, s. 13–18.

³⁸ Dz.Urz. WE 1996, Nr C313, s. 12–23.

³⁹ Por. Dz.Urz. WE 2002 Nr L 190, s. 1.

⁴⁰ Dz.U. 1982, Nr 10, poz. 73. Podobne uregulowania zawarto w art. 33 ust. 1 lit. e Umowy między PRL a Arabską Republiką Syryjską o pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych z 18 lutego 1985 r. (Dz.U. 1986, Nr 37, poz. 181), art. 36 ust. 1 lit. f Umowy między PRL a Republiką Tunezyjską o pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych z 22 marca 1985 r. (Dz.U. 1987, Nr 11, poz. 71), art. 44 lit. g Umowy między RP a Arabską Republiką Egiptu o pomocy prawnej w sprawach karnych, przekazywaniu osób skazanych i ekstradycji

Drugim ze sposobów jest zawarcie w katalogu przesłanek skutkujących odmową wydania okoliczności występujących na mocy prawa państwa wezwanego. Przykładem tego sposobu ujęcia analizowanych przeszkód jest oraz art. 4 ust. 1 lit. c Umowy między RP a Republiką Indii o ekstradycji z 17 lutego 2003 r., stanowiący o niedopuszczalności ekstradycji, jeżeli „wydanie nie jest dopuszczalne na mocy prawa państwa wezwanego”⁴¹.

Wyjątek stanowią regulacje, eliminujące amnestię z katalogu przeszkód ekstradycyjnych. Postanowienia tego typu zawiera Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen, podpisana 19 czerwca 1990 r., stanowiąc, że amnestia ogłoszona przez państwo wezwane „nie stanowi przeszkody dla ekstradycji, o ile przestępstwo podlega jurysdykcji tej Umawiającej się Strony”⁴².

IV.

Konkludując należy podkreślić, że ustrojowy charakter ułaskawienia i amnestii uprawnia konstytucyjnie umocowane organy do ich stosowania, ale

---

z 17 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, Nr 34, poz. 128) czy art. 5 ust. 1 Umowy między RP a Republiką Słowacką o uzupełnieniu i ułatwieniu stosowania Europejskiej Konwencji o ekstradycji z 13 grudnia 1957 r., podpisanej 1996 r. (Dz.U. 1997, Nr 59, poz. 363).

⁴¹ Dz.U. 2005, Nr 156, poz. 1304. Analogiczne regulacje zawiera art. 41 lit. b Umowy między PRL a Królestwem Maroka o pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych z 21 maja 1979 r. (Dz.U. 1983, Nr 14, poz. 69), art. 63 ust. 1 lit. b Umowy między PRL a Republiką Kuby o pomocy prawnej w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych z 18 listopada 1982 r. (Dz.U. 1984, Nr 47, poz. 247), art. 29 ust. 1 lit. c Umowy między PRL a Libijską Arabską Dżamahiriją Ludowo-Socjalistyczną o pomocy prawnej w sprawach cywilnych, handlowych, rodzinnych i karnych z 2 grudnia 1985 r. (Dz.U. 1987, Nr 13, poz. 80), art. 31 ust. 2 lit. b Umowy między PRL a Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną o pomocy prawnej w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych z 28 września 1986 r. (w tym wypadku okoliczność ustawowa skutkująca niedopuszczalnością ścigania lub wykonania wyroku występująca w prawie państwa wezwanego ma charakter fakultatywny, Dz.U. 1987, Nr 24, poz. 135), art. 68 ust. 1 pkt 3 Umowy między RP a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych z 26 października 1994 r. (Dz.U. 1995, Nr 128, poz. 619), art. 41 ust. 3 Umowy między RP a Mongolią o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych z 19 października 1998 r. (Dz.U. 2003, Nr 43, poz. 370) oraz art. 4 ust. 1 lit. c Umowy między RP a Republiką Indii o ekstradycji z 17 lutego 2003 r. (Dz.U. 2005, Nr 156, poz. 1304).

⁴² Por. art. 62 ust. 2 Konwencji, Dz.Urz. WE 2000, Nr L239, s. 1.

w ograniczonym zobowiązaniami międzynarodowymi zakresie, z wyłączeniem możliwości objęcia tymi wyjątkowymi środkami zbrodni międzynarodowych. Objęcie prawem łaski lub amnestią sprawcy zbrodni międzynarodowych, z uwagi na wiążące w tym zakresie umowy międzynarodowe oraz treść art. 9 Konstytucji RP, zgodnie z którym Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego, nieuchronnie będzie skutkowało naruszeniem zasady *pacta sunt servanda*, obligującej organy władzy publicznej do podejmowania działań koniecznych dla realizacji postanowień wynikających z zaciągniętych zobowiązań międzynarodowych, a także do zaniechania działań, które byłyby sprzeczne z tymi zobowiązaniami. W przypadku gdy przedmiot wspomnianego zobowiązania pozostaje w sferze regulowanej przez przepisy prawa wewnętrznego, państwo ma obowiązek dostosować przepisy swego prawa do wiążących umów międzynarodowych. Jeśli nie wypełni tego obowiązku – nie realizuje jako strona postanowień zawartych w umowie, narusza zasadę *pacta sunt servanda*, łamiąc tym samym prawo międzynarodowe, co w konsekwencji implikuje odpowiedzialność państwa na arenie międzynarodowej⁴³.

Ponadto konstytucyjny wymiar determinuje wyjątkowy charakter ułaskawienia i amnestii oraz zobowiązuje do transparentności kryteriów ich stosowania. Nieuzasadnione korzystanie z tych nadzwyczajnych instrumentów może mieć negatywny wpływ na wizerunek władzy sądowniczej, poczucie sprawiedliwości i godzić w podstawowe zasady ustrojowe.

Przeprowadzona analiza wykazała, że zarówno ułaskawienie jak i amnestia stanowią przesłankę niedopuszczalności ekstradycji. Zdecydowana większość umów regulujących obrót ekstradycyjny między państwami, zarówno tych multilateralnych jak i bilateralnych, ujmuje wprost przedawnienie i amnestię w katalogu przesłanek uniemożliwiających wydanie lub w formie klauzuli okoliczności występujących z mocy prawa państwa, do którego zwrócono się z wnioskiem o wydanie i skutkujących niedopuszczalnością jego realizacji. Amnestia i ułaskawienie w aspekcie prawa ekstradycyjnego są przeszkodami, które często uniemożliwiają wykonanie kary orzeczonej wobec sprawcy przestępstwa. Brak transparentności

---

⁴³ Szerzej na ten temat m.in.: L. Brodowski, *Zasada pacta sunt servanda a Konstytucja RP*, „Przeгляд Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 5, s. 471–488.

kryteriów ich stosowania, rozbieżności w zakresie interpretacji ich charakteru, brak precyzyjnych ustawowych kryteriów stosowania, uznaniowość i możliwość warunkowania względami politycznymi, mogą znacznie utrudniać skuteczną walkę z przestępczością i osłabiać prewencyjne oddziaływanie represji karnej na potencjalnych przestępców, skutkując wyłączeniem odpowiedzialności sprawców poważnych naruszeń praw człowieka, wzrostem przestępczości, paraliżem współpracy między państwami, niszczeniem poczucia sprawiedliwości i naruszeniem międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka.

Literatura

- Balicki R., *Komentarz do art. 139 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczowska, Warszawa 2014.
- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Banaszak B., *Prawo łaski nazbyt łaskawe*, „Rzeczpospolita” 2005, nr 295.
- Baran B., *Prawo łaski w polskim systemie prawnym na tle powszechnym*, Sosnowiec 2011.
- Brodowski L., *Zasada pacta sunt servanda a Konstytucja RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 5.
- Buchała K., Zoll A., *Polskie prawo karne*, wyd. 2, Warszawa 1997.
- Complak K., *Amerykańska łaska prezydencka drogowskazem dla polskiej odpowiedzialności? [w:] Wokół wybranych problemów konstytucjonalizmu. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Bałabana*, red. J. Ciapała, P. Mijał, Warszawa 2017.
- Daniluk P., *Amnestia i jej konstytucyjne uwarunkowania*, „Przegląd Sejmowy” 2014, nr 3.
- Duda A., Wąglorz A., *Zakres przedmiotowy prawa łaski z art. 139 Konstytucji (o niedopuszczalności stosowania abolicji indywidualnej)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2016, z. 1.
- Dugard J., *Dealing with Amnesty Crimes of a Past Regime. Is Amnesty Still an Option*, „Leiden Journal of International Law” 1999, vol. 12.
- Dzierżyński B., *Rozporządzenia z mocą ustawy jako akty nadzwyczajnego ustawodawstwa delegowanego na tle konstytucji polskich – wybrane problemy*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2003, t. LIV.
- Florczak-Wątor M., *Komentarz do art. 234 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2015.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2015.

- Górecki D., *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2015.
- Grajewski J., Paprzycki L.K., Płachta M., *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do art. 425–673 k.p.k.*, Zakamycze 2003.
- Grzegorzczuk T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2005.
- Holy K., *Prawo międzynarodowe publiczne wobec amnestii*, Warszawa 2015.
- Jachimowicz M., *Przedmiotowy zakres prawa łaski*, „Jurysta” 2007, nr 7.
- Jachimowicz M., *Ułaskawienie*, „Prokurator” 2006, nr 3.
- Kaczmarczyk-Kłak K., *Prawo łaski w Polsce na tle porównawczym dawniej i współcześnie*, Rzeszów 2013.
- Kaczmarczyk-Kłak K., *Prawo łaski w świetle Konstytucji z 17 marca 1921 r. Zagadnienia ustrojowe i procesowe*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 23.
- Kozłowski K., *Prawo łaski Prezydenta RP. Historia. Regulacja. Praktyka*, Warszawa 2013.
- Kwiatkowski W., *Federalne prawo łaski w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, „Zeszyty Prawnicze” 2015, tom 15, nr 3.
- Murzynowski A., *Refleksje na temat instytucji ułaskawienia w świetle aktualnego stanu prawnego* [w:] *Prawo, społeczeństwo, jednostka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Kubickiemu*, red. A. Łopatka, B. Kunicka-Michalska, S. Kiewilicz, Kraków 2003.
- Piotrowski R., *Stosowanie prawa łaski przez Prezydenta RP*, „Studia Politologiczne” 2016, vol. 42.
- Płachta M., *Amnestia jako jeden ze sposobów „rozliczania” sprawców najcięższych zbrodni międzynarodowych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2003, z. 4.
- Pracki H., *Funkcjonowanie prawa łaski w Polsce i innych krajach europejskich*, Warszawa 2003.
- Prokop K., *Stany nadzwyczajne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.*, Białystok 2005.
- Rogoziński P., *Instytucja ułaskawienia w prawie polskim*, Warszawa 2009.
- Snitko-Pleszko M., *Instytucja ułaskawienia (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, „Państwo i Prawo” 2007, z. 1.
- Sobczak J., *Nowy kształt instytucji ułaskawienia* [w:] *Rozważania o prawie karnym: księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin profesora Aleksandra Ratajczaka*, red. A.J. Szwarc, Poznań 1999.
- Sobiech J., *Prawo łaski w Rzeczypospolitej Polskiej okresu międzywojennego*, „Prawo i więź” 2020, nr 1.
- Stefański R.A., *Ułaskawienie w nowych uregulowaniach*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 9.
- Weisman N., *A History and Discussion of Amnesty*, „Columbia Human Rights Law Review” 1972, t. 4.
- Wilk L., *O instytucji ułaskawienia (Uwagi de lege ferenda)*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 5.

Wiszowaty M., *Prawo łaski Prezydenta III RP jako realizacja funkcji przedstawiciela suwerennego narodu oraz strażnika bezpieczeństwa państwa. Uwagi po Uchwale Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 r. (sygn. akt I KZP 4/17)*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, t. XL.